

**Paul Celan: EINE GAUNER UND GANOVENWEISE /
ŁOTRÓW I ŁAJDAKÓW ZWYCZAJE (tł. Ela
Binswanger)**

**Ballada łotrzykowska Paula Celana
ŁOTRÓW I ŁAJDAKÓW ZWYCZAJE
W PARYŻU EMPRES PONTOISE
PRZEZ PAULA CELANA Z CZERNOWITZ
SPOD SADAGÓRY ŚPIEWANE**

*Manchmal nur, in dunklen Zeiten,
Heinrich Heine, "An Edom"*

Dawno temu, za czasów szubienic,
wtedy to - nieprawdaż? - istniało
coś Wyższego.

Gdzie moja broda, wietrze, gdzie,
gdzie moja żydowska łata, gdzie
moja broda, co to ją tak szarpiesz?
Pełna garbów była droga, którą szedłem,
pełna garbów była, tak,
jako że, właśnie tak,
była prosta wszak.

Hej-ha.

Garbaty, taki staje się mój nos.

Nos.

I my także ciągnęliśmy do Friuli.

Tam mieliśmy mieć, mieliśmy mieć.

Albowiem rozkwitło właśnie drzewo migdałowe.

Mandelbaum, Bandelmaum.

Mandeltraum, Trandelmaum.

A także Machandelbaum.

Chandelbaum.

Hej-ha.

Heja.

Envoi

Ale,

ale ono drewnieje, to drzewo. Ono,
także ono

stoi wbrew
zarazie.

(tł. *Ela Binswanger*)

*

Paryż, 16.2.1961, tytuł pierwotny: „Niemiecka metoda, ballada śpiewana przez Paula Celana w lutym 1961”; 16 lutego Paul Celan dostał list od Fritza Martiniego, z którego dowiedział się o planowanym badaniu tzw. „afery Goll” przez Deutsche Akademie für Sprache und Dichtung [Niemiecką Akademię Języka i Poezji]; do listu dołączona była ankieta z pytaniami o życie i literackie osiągnięcia Paula Celana, na co Celan odpowiedział: „Jeśli chodzi o różne Pana pytania, zwłaszcza te dotyczące mojej Vita, prosiłbym to jeszcze rozważyć. *_Ja_*, szanowny Panie Profesorze, nigdy nie pytałem *_Pana_* o Pana Vita”. (profesor był bowiem członkiem NSDAP i SA w czasach hitleryzmu, o czy Celan wiedział). 7.11.1962 Celan dopisał „Envoi” [wysłane].

„śpiewane w Paryżu *emprés Pontoise*” jest nawiązaniem do ballady „Quatrain” François Villona - uważa się, że to ironiczne epitafium, opublikowane pośmiertnie w 1489 r., Villon napisał w więzieniu Châtelet pod koniec 1462 r., gdy oczekiwał na egzekucję:

*Je suis François, dont il me poise,
Né de Paris emprés Pontoise,
Or d'une corde d'une toise
Sçaura mon col que mon cul poise.*

[*To jestem ja, François, / Zrodzon w Paryżu pod Pontoise, / Którego właśnie sznur grubości kciuka, / Wążąc się na mą szyję, zważył ile waży ma dupa (tł. ebs, szukam innych tł., sçavoir - starofrancuski = savoir - wiedzieć)*

Wiersz ten napisał poeta w więzieniu, gdy za różne rozboje został skazany na powieszenie wespół z kilku towarzyszami; wyobraża w nim sobie siebie już po wykonaniu wyroku. Ostatecznie uniknął powieszenia tylko dzięki wstawiennictwu kanonika de Villon. Opuścił na jakiś czas Paryż i został zawodowym przestępcą. Był członkiem organizacji złodziei, oszustów i fałszerzy pieniędzy, zwanych Muszelnikami (les Coquillards).

W 1463 r., po bójce ze studentami z użyciem noża, trafił ponownie do więzienia i został skazany na powieszenie. Wtedy napisał „Balladę o powieszonym”, w której rozważa świat z perspektywy szubienicy. Ostatecznie uniknął egzekucji, gdy w wyniku apelacji zmieniono mu karę na 10 lat wygnania z Paryża. W źródłach brak informacji o życiu Villona po opuszczeniu Paryża.

*

Eine Gauner und Ganovenweise
EINE GAUNER- UND GANOVENWEISE
GESUNGEN ZU PARIS EMPRÈS PONTOISE
VON PAUL CELAN
AUS CZERNOWITZ BEI SADAGORA

*Manchmal nur, in dunklen Zeiten,
Heinrich Heine, An Edom*

Damals, als es noch Galgen gab,
da, nicht wahr, gab es

ein Oben.
Wo bleibt mein Bart, Wind,
wo mein Judenfleck, wo
mein Bart, den du raufst?
Krumm war der Weg, den ich ging,
krumm war er, ja,
denn, ja,
er war gerade.
Heia.
Krumm, so wird meine Nase.
Nase.
Und wir zogen auch nach Friaul.
Da hätten wir, da hätten wir.
Denn es blühte der Mandelbaum.
Mandelbaum, Bandelmaum.
Mandeltraum, Trandelmaum.
Und auch der Machandelbaum.
Chandelbaum.
Heia.
Aum.
Envoi
Aber,
aber er bäumt sich, der Baum. Er,
auch er
steht gegen
die Pest.

z: „Die Niemandsrose“ („Róża niczyja“), S. Fischer Verlag, Frankfurt am Main 1963

Z Sadagóry spod Czerniowców pochodziła matka Celana, Celan odwrócił ważność miast podobnie jak zrobił to Villan (dziś Sadagóra jest dzielnicą Czerniowców). Miasto było kiedyś ważnym ośrodkiem ruchu chasydzkiego oraz miejscem religijnej działalności Izraela Friedmana, założyciela dynastii cadyków sadagórskich (Sanok, Bukowsko, Rymanów, Nowy Sącz). Obecnie centrum tego ruchu znajduje się w Bene Berak w Izraelu. W okresie 1941-1944 w Sadagórze znajdował się hitlerowski obóz zagłady dla Żydów.

o tzw. „aferze Goll” w przypisie

ilustracja: wspomnienia o Poecie wydane w 100-lecie jego urodzin (ur. 23 listopada 1920), zebrane przez Petro Rychlo, w tle na okładce Paryż Celana